

První krok cesty: Ježíš se čtyřicet dnů postí a je pokoušen (Mt 4,1–11)

1. neděle postní

LECTIO

Slova svatého evangelia podle Matouše.

Ježíš byl vyveden od Ducha na poušť, aby byl pokoušen od ďábla. Když se postil čtyřicet dní a čtyřicet nocí, nakonec vyhladověl.

Tu přistoupil pokušitel a řekl mu: „Jsi-li syn Boží, řekni, ať se z těchto kamenů stanou chleby.“

On však odpověděl: „Je psáno: 'Nejen z chleba žije člověk, ale z každého slova, které vychází z Božích úst.'“

Potom ho ďábel vzal s sebou do Svatého města, postavil ho na vrchol chrámu a řekl mu: „Jsi-li syn Boží, vrhni se dolů. Je přece psáno: 'Svým andělům dá o tobě příkaz, takže tě ponесou na ruku, abys nenarazil nohou na kámen.'“

Ježíš mu odpověděl: „Také je psáno: 'Nebudeš pokoušet Pána, svého Boha.'“

Zase ho vzal ďábel s sebou na velmi vysokou horu, ukázal mu všechna království světa i jejich slávu a řekl mu: „To všechno ti dám, jestliže padneš a budeš se mi klanět.“

Tu mu Ježíš řekl: „Odejdi, Satane! Neboť je psáno: 'Pánu, svému Bohu, se budeš klanět a jen jemu sloužit.'“

Potom ho ďábel nechal – i přistoupili andělé a sloužili mu.

MEDITATIO

Text z Matoušova evangelia se čte o první neděli postní, kdy katechumeni v předcházející formaci dozráli k tomu, aby jim byla položena stěžejní otázka křesťanského života: Jaký životní zápas chceš vést? Poprvé je postaven do situace, kdy bude uveden do blízkosti zápasu. Evangelium uvádí katechumena do reality života: Před očima má pravý stav duchovního života, zápas mezi tělem a duchem. Začíná si uvědomovat význam odříkání k dosažení blahoslavenství a neustálou nutnost Boží pomoci. Pohled na Krista mu dodává odvahu: Vidí Kristův zápas – poušť, půst, hlad, pokušení chleba, moci a slávy, ale i jeho vítězství nad protibožskými silami a tušení jeho slávy – „přišli andělé a sloužili mu“.

V naší meditaci se staňme katechumeny, kteří vstupují do postní doby, aby se nechali pokřtít nebo obnovili svá křestní vyznání a mohli slavit společně s ostatními velikonoční eucharistii. Jsme si vědomi toho, že vstupujeme do zápasu, který před námi vybojovalo tolik generací křesťanů. Všichni se dívali na Kristův zápas a čerpali z něho užitek pro svůj život. On jim otevíral oči k tomu, co je mělo čekat.

1. Ježíš je vyveden od Ducha na poušť, aby byl pokoušen od ďábla

V radikálním odřeknutí se všeho a v dlouhém spočinutí v modlitbě měl Ježíš jako Bohočlověk zakusit, kdo je. Před oči mu budou postaveny všechny ztráty, které ho čekají. Jeho pobyt na poušti připomíná Ježíšovo čekání na smrt v Getsemanské zahradě, kde bude prosit Otce, aby ho – bude-li to jeho vůle – uchránil od všeho, co má nastat. Pokušení spočívá v tom, že je vystaven pochybnosti. Na chvíli měl Ježíš lidsky zakusit, co znamená nevědět, zda existuje zcela spolehlivá pravda, o kterou je možné se zcela opřít. Zdá se, že je uveden do stavu, kdy je Ďáblu dovoleno mu klást otázky, které nejsou ničím jiným než falešnou exegezi Písma svatého. Ďábel používá objektivní náboženské pravdy, opírající se o posvátnou předcházející zkušenost starozákonního lidu. Ježíš se má se projevit jako Mesiáš – a on skutečně Mesiášem je – ale způsobem, který mu vnuká Ďáblovo pokušení. Bude mu před oči postaven správný

cíl, ale má být zbaven možnosti zvažovat a rozhodnout se pro správnou cestu k němu, jak tohoto cíle dosáhnout. Pokušení je velmi rafinované. Má si vybrat mezi dvěma věcmi: Spolehnout se na to, co je zcela zřejmé, protože to říká Písmo nebo se má spolehnout na určitou vytříbenost svého vnitřního citění. Má se opřít o své vlastní citění! Na svou vnitřní skrytou naději, naději na vnitřní zázrak, který se odehraje v jeho nitru. Má se stát hledajícím, usilujícím, žízňícím, opřít se o něco, co ještě není přesně dokázáno, ale co nějak postupně zapadá do dějin duše.

2. Jsi-li Syn Boží, dám ti chléb, slávu a moc

Před Kristem se otevírá strašlivá možnost skepse. On ví, že je Synem Božím. A pokušitel před něj předstupuje a říká: Jsi-li Syn Boží. Najednou se Kristus dostává plně do řádu porušené lidské přirozenosti: Má dokázat, že je Synem Božím. A pokud nedokáže, že je Synem Božím, pak bude považován za nespolehlivého. Nestačí upřímnost, že to myslí vážně, že to míní opravdově, ale má tajemství své osoby potvrdit důkazem, aby všichni mohli poznat a považovat tuto pravdu o jeho tajemství za dokázanou. Požaduje se po něm, aby ukázal všechny předpoklady a dispozice k tomu, že je Božím Synem. A Ďábel se zaštiťuje svojí láskou k pravdě. Požaduje ve jménu lásky k pravdě právě pravdu a nic jiného. A vše ostatní považuje za nespolehlivé. Přece Kristus nechce, aby byl považován za nespolehlivého, přece by tím ostatní uvedl do obtížné situace, kteří přece mají právo, aby tak důležitá věc byla samozřejmá, pravdivá, průhledná, dokazatelná. Kdyby Kristus neodpověděl, kdyby se jasně nevyjádřil, nemohl by být nadále považován za spolehlivého. A člověk má právo na neotřesitelnou pravdu, která mu přinese pokoj, mír duše a klid.

3. Odejdi Satane!

Kristus nás neuspokojuje. Neodpovídá na pochybnost, kterou do naší lidské situace Ďábel vnáší skepsí obsaženou ve své otázce: „Jsi-li Syn Boží“, pak proměň chleby, skoč z věže a přijmi moc, kterou nabízí Ďábel. Proč Kristus jednoduše neřekne: Jsem Syn Boží a jediné mé slovo sprovedí pokušitele z jeho trůnu. Proč se Kristus vyslovuje zrovna tak? Proč navždy neodstraní tuto pochybnost zázrakem, kterým přece tak jednoduše může přesvědčit? Kristus jako by svými odpověďmi říkal: Možná to tak je, ale je možné, že je to právě naopak. Jsi opravdu Synem Božím, Mesiášem? Chtěli bychom slyšet: Ano, je to tak! A lidskému duchu se může zdát, že neodpovídá logicky.

Cítíme v Kristových slovech tón naděje, ale nikoliv logické, zcela logicky vyslovené naděje, něco, co by nebylo možné napadnout a zpochybnit. Kristus nechce obhajovat sám sebe za tu cenu, že by znemožnil naše osobní setkání a hledání Pravdy. Naše vlastní snaha hledat je pro něj důležitější než pravda jako taková. Chce naši námahu, snažení, úsilí, touhy, citění! Nechává zde vědomě prostor, který nemohu nikdy zcela ovládnout svojí lidskou logikou, tím, že vím, jak ty věci jsou. Otevírá horizont dobrodružství, které ukazuje na to nejkrásnější, co v člověku je: na jeho svobodu. Hledání a tužba je něco, co člověka připravuje k tomu, aby přijal poznání pravdy jako dar, obdarování. My se přece, když hledáme Boha, jeho lásku, vztah, nestaráme zbytečně o sebe, ale o to, abychom nepřestali doufat, že nám Kristus sám řekne, kdo je. Odejdi Satane – to znamená: Odejdi ode mě pyšné tázání se. Ale naopak – přistupte andělé – znamená: Ať ve mně neuhasne naděje, ať jsem hledající, usilující, žízňící – ne „mající“ Boha, vždyť říkat to by bylo zbytečné, pošetilé, ubohé. Nikdy nebudu „mít“ a „vlastnit“ Boha.

Kristus si je vědom toho, že kdyby v této chvíli odpověděl: Jsem Syn Boží, protože mohu proměnit chléb, seskočit z věže a získat vládu a moc (nebožskou!), přestal by mít v sobě onu stálou schopnost být otevřen Otci, stal by se tvrdošíjný a ne milující a milovaný. Kristus ví: Ukáže se, kdo jsem. On v té chvíli zakusil svoje synovství – a to bylo pro ten okamžik něco více než pouze ukázat, že odpovídá rozumně a pravdivě.

Skutečné zlo, se kterým je třeba zápasit, je zapomenout, vnitřně otupět a nezakoušet, kdo jsme. A to i tehdy, když budeme zoufale zápasit o to, abychom tomu porozuměli. Co nás obnovuje, není nezvratně dokázaný fakt. Fakt je často mrtvá skutečnost. Co nás uvádí do pohybu, do činnosti, do životní hloubky, která je nedostupná vnější tvářnosti racionálnosti, není to, co dovede postihnout pouze okamžik nebo statickou skutečnost. Kdežto touha poznat, čím jsem pro druhého, jak mě vidí a proč pro mně touží, zakusit tuto duchovní, živou a životodárnou dynamiku, to je možné jenom tomu, kdo jako Kristus odmítne Satana, který nabízí Božímu Synu alternativu – Budeš jako Bůh. To může jen ten, kdo přijímá službu andělů: ví, že život spočívá v tom, že se člověk nechává milovat. Člověk má v sobě takovou velikost a krásu, jakou má v sobě schopnost děkovat – to je slavit eucharistii.

ORATIO

Všemohoucí Bože, ty nám dáváš milost, abychom se čtyřicet dní připravovali na Velikonoce; prosíme tě, ať v postní době hlouběji pronikneme do tajemství Kristova vykupitelského díla a stále opravdověji z něho žijeme. Neboť on s tebou v jednotě Ducha Svätého žije a kraluje po všechny věky věků.

Díváme se na Krista, jak přemohl našeho starého nepřítele a naučil nás bojovat se zlem, ukázal nám, jak máme konat pravé pokání, abychom s ním mohli slavit velikonoční vítězství a měli účast na jeho vzkříšení a životě věčném (*Preface 1. neděle postní*).

Ježíš byl vyveden od Ducha na poušť, aby byl pokoušen od Ďábla. Když se postil čtyřicet dní a čtyřicet nocí, nakonec vyhladověl.

Nejen z chleba žije člověk, ale z každého slova, které vychází z Božích úst.

Ježíš řekl: Odejdi, satane, neboť je psáno: Pánu, svému Bohu, se budeš klanět a jen jemu sloužit.

Vítězné koruny se dostane jen těm, kdo zvítězí, zvítězit však může jen ten, kdo podstoupí zápas, a k zápasu je třeba protivníka a zkoušek. Onen volající od končin země má sice v srdci úzkost, ale není opuštěn. Pán se totiž rozhodl, že kvůli nám, kteří jsme jeho tělem, sám předem půjde naší cestou ve svém těle, ve kterém zemřel, vstal z mrtvých a vstoupil na nebesa; aby tak jeho údy s důvěrou očekávaly, že i ony se dostanou tam, kam je předešla hlava.

Tím tedy, že dopustil, aby ho Ďábel pokoušel, přetvořil nás v sebe. Četli jsme v evangeliu, jak byl náš Pán Ježíš Kristus pokoušen na poušti od Ďábla. Ďábel Krista pokoušel v plném slova smyslu. V Kristu jsi totiž byl pokoušen i ty: Z tebe si totiž Kristus vzal tělo, ze sebe ti dal spásu; z tebe si vzal smrt, ze sebe ti dal život; z tebe si vzal urážky, ze sebe ti dal pocty. Tedy z tebe si vzal zkoušky, ze sebe ti dal vítězství.

Jestliže jsme byli v něm pokoušeni, v něm také přemůžeme Ďábla. Vidíš, že Kristus byl podroben zkoušce, a nevidíš, že zvítězil? Věz, že v něm jsi byl podroben zkoušce i ty, a věz, že v něm také vítězíš. Kristus se ovšem nemusel dát od Ďábla pokoušet. Kdyby však nebyl pokoušen, nebyl by ti dal příklad a poučení, že máš možnost v pokušení zvítězit. (*Z výkladů svätého Augustina, biskupa, na žalmy, in PS 60,2–3*)

CONTEMPLATIO

1. Návrat ke zkušenosti a zakoušení

Zakoušet tajemství živé přítomnosti Krista má různé fáze. Samotný začátek zakoušení tajemství jeho přítomnosti je jednoduchý: Kdo je živý? Živý je ten, kdo je neposedný, nečekaný, hbitý, čilý, kdo nás dovede vyvádět z konceptu víc a víc. Živý je ten, kdo na nás má každodenní vliv. Zvedne telefon, chce nám něco říci, začne nás nějakým způsobem

ovlivňovat, zanechávat v nás obtisk. Živým se stane tím, že my si přestaneme hrát s myšlenkami, velkými ideály, a čekáme, co nám ten živý řekne. A bereme to vážně. Není to ani nijak složité nebo nějak zvlášť těžké na pochopení, ale je to velmi těžké na pozornost, vstřícnost, bdělost. Úkolem živého člověka není být na prvním místě silný, všechno dokázat, všecičko zmocit, ale přijmout světlo, vnímat, reagovat, cítit, žít. Můžeme mnoho věcí i pokazit, nemusí nám jít všechno, nemusíme si ani umět se vším poradit, ale nesmíme být zatvrzelí, postavit si hlavu, přestat slyšet a odpovídat. To pak už nejsme živí a nikdo kolem nás být živý nemůže. Typickým příkladem živého člověka je dítě: Ono je skutečně živé – učí se chodit, spadne, ale zase vstane. Nebo čeká, až ho maminka nebo tatínek postaví na nohy. A zase skotačí. Učí se. Zajímá se. Objevuje, chce dělat novou zkušenost.

Myšlenka zkušenosti – to je to, že se něco naučím, že se ve mně odehraje něco nového, že se rozvíjím. Rozlišuji mezi tím, co bylo dříve, a mezi tím, co je potom. Naznačuje změnu. Když poprvé sednu do auta a řídím, zkusím si, co to znamená, to nenahradí žádné povídání, studium nebo trenážer. Jednoduše si to musím zkusit. Touto zkušeností se měním. Stává se ze mě řidič, někdo úplně jiný. Měním se. Změna, která se děje, mě mění. Je neopakovatelná. Nelze se ji předem nacvičit, mohu se k tomu nějak přiblížit – ale když poprvé seskočím padákem, když poprvé letím a jsem mezi nebem a zemí, je to neopakovatelný pocit. Poznáváme věci obecné (co platí za určitých okolností vždy, jisté zákonitosti), zakoušíme jednotlivé – to, co se stane právě nyní, poprvé, to je něco nevyslovitelné, nevyjádřitelné, to je to, co děláme, co zakoušíme, co vnímáme. My nejdříve vnímáme a pak začínáme chápat, rozumět atd. Je to podobně, jak říká evangelium: „Nevíte, co děláte“ (Lk 23,34a). My to vskutku nevíme. Skutečnost, že nevěděni doprovází naše konání, cítění, vnímání, tušení, intuice, prožívání neznámá, že si nejsme vědomi toho, co konáme, cítíme atd., ale jsme si přitom vědomi, že se můžeme zmýlit v tom, co děláme. Dítě je skutečně živé tím, že nemá ještě takové poznání, které shrnuje jeho zkušenosti, pro něj je všechno nové, není to známé, je to pro něj velmi často první věc, kterou dělá. Ale to, že má schopnost se učit, že se vrhá do zkušeností, že má v sobě živost, chápavost, dychtivost učit se, že se učí důvěřovat, spoléhat se na své okolí, na své prostředí a učitele, to vše jej do zkušenosti uvádí. Než získá poznání, musí projít obdobím, kdy se přestane obávat mít strach ze zcela něčeho nového, co doposud nepoznal. Jinak – trochu paradoxně řečeno – když má odvahu mít strach, znamená to přijmout jistou nezajištěnost, možnost omylu, to, že se splete nebo vběhne do slepé uličky a začne se znovu učit, zakoušet, vnímat, ptát se, hledat, důvěřovat, zápasit atd. Z hlediska růstu, schopností dospívat, získávat autonomii, stávat se dospělým jsou pravda i omyl paradoxně stejně důležité. Když dítě zkouší, omyl a neúspěch mají stejnou funkci a cíl jako pravda a neúspěch – pomáhají vnímat a zakoušet osobně, tak, že je člověk veden vnitřní upřímností, aby byl ve shodě se sebou samým a aby došel ke shodě s věcí, skutečností. Jinak řečeno, aby omyl překonal. Nemůžeme přijímat žádnou věc za pravou, pokud ji osobně nezakoušíme jako pro nás zcela jasnou, pokud za ní zcela osobně nestojíme. V podstatě můžeme lidi rozdělit na dvě skupiny:

a) Lidé, kteří dospěli ke stropu své životní zkušenosti a již nemají v sobě potřebu a touhu překonat dosavadní zkušenost, nepovažují to za nutné, nechťejí, přestávají vnímat potřebu růstu

b) Lidé, kteří nikdy nepřestali usilovat o růst své zkušenosti, kteří chtějí stále překonávat omyly, žijí ze stálé potřeby růstu, kteří mají odvahu mít strach, že se mohou zmýlit.

Nebo jinak řečeno, že člověk nepřestane věřit, že se věci mohou stát skutečně krásné. Co je však skutečně krásné? Samozřejmě ne náš omyl nebo to, že něco provedeme špatně, pošpiněný ubrus nemá v sobě nic krásného, ale to, že se falešně neomlouváme, neospravedlňujeme, zbytečně neobviňujeme. Krásné je to, že se nezbavujeme možnosti přijetí světla, že světlo neodmítáme, že neztratíme toho, který nás staví na nohy, abychom znovu jako děti šlapali dále. Že přijdeme, otevřeme naše nitro, že najdeme důvěru, svěření,

odevzdanost. Tímto svěřením se a zdůvěřením se obracíme paradoxně k sobě: Obrátit se znamená dojít k tomu, že nechceme ve své vlastní pýše a zatvrzelosti, kvůli svému dobrému (katolickému) vychování anebo z ohledu na své dobré jméno, neustále sami sebe přesvědčovat, že věci jsou skutečně takové, jak jsme si je vymalovali. Otevření se zkušenosti nás vede k tázání: Co vlastně děláme? Chceme se nechat přesvědčit, chceme se vzdát svého monopolu „pravdy“ a znovu zakusit shodu se sebou samými a se skutečností, kterou nám ten Druhý nabízí? Otevřením se a hledáním nové živé zkušenosti svěřujeme běh našeho života jistému tajemství, něčemu nevysvětlitelnému, Boží dobrotě, Bohu samému, který nás miluje tak, že nás chce vždy znovu postavit na nohy – tak jako mamka či tatka staví na nohy svá malá batolata – aby znovu běhala. A to je krásné. Mít odvahu mít strach znamená toužit po tom, aby náš život byl skutečně krásný a abychom jej takto mohli zakoušet.

Umyj, co je špinavé,
Zavlaž, co je vyschlé,
Pohni tím, co je ztuhlé,
Zahřej to, co zamrzlo, veď to, co zbloudilo,
Uzdrav, co je zraněné.
Tak se to přece modlíme v prosbě k Duchu Svatému.